

Marko Ala-Fossi

Radio Peili — suomalaisen puhejournalismin digitaalinen kuvastin

Radion puhejournalismilla on Suomessa vankat perinteet Yleisradion alkuvuosista eli 1920-luvun lopulta lähtien. Vaikka yhtään yleisradiokanavaa ei rakennettu pelkän puheen varaan, kansanvalistuksellinen tehtävä nosti järkeen vetoavan puheen radion määrääväksi paradigmaksi. Määrällisesti puhe ja musiikki vuorottelivat kuitenkin varsin tasaväkisinä kahdella suomenkielisellä kanavalla aina vuoteen 1963, jolloin Yleisradio joutui kasvattamaan kevyen musiikin määrää ohjelmissaan vastatakseen ns. merirosvoradioiden tuomaan haasteeseen.¹

Yksityisten kaupallisten paikallisradioiden tulo markkinoille vuonna 1985 kasvatti entisestään nimenomaan musiikin tarjontaa radiossa,² vaikka paikallisradioihin olikin kiinnitetty suuria toiveita erityisesti kansalaiskeskustelun uusina foorumeina ja sananvapauden edistäjinä. Pääosa kaupallisista toimijoista keskittyi kuitenkin keräämään yleisöjä edullisemman musiikkipitoisen ohjelmavirran avulla. Joka tapauksessa uusi kilpailutilanne sai Yleisradion uudistamaan radiokanaviensa työnjaon vuonna 1990. Vanha vakavampi Yleisohjelma korvattiin korkeakulttuurin Radio Ylen Ykkösellä ja keveämpi Rinnakkaisohjelma taas nuorison po-

pulaarikulttuuriin keskittyneellä Radiomafialla sekä alue- uutis- ja ajankohtaisohjelmien ja kotimaisen musiikin Radio Suomella. Radiouudistus toi mukanaan paljon uudenlaista radiopuhetta mm. populaarikulttuurin alalta, mutta samalla se merkitsi myös Yleisradion puhejournalismin jakautumista entistä useammalle kanavalle.³

Yleisradion uudistuneiden radiokanavien suosion kasvu ja samaan aikaan iskenyt talouslama kurittivat ankarasti kaupallisia radioita. Kenties viimeinen puhejournalistisestikin kunnianhimoinen kaupallinen radio eli Radio Ykkönen katosi Helsingistä vuonna 1995. Uusi yrittäjä jatkoi pari vuotta ”aikuisten puheradiota” nimellä Radio Stadi, mutta yhtä huonolla menestyksellä.⁴ Samoihin aikoihin Suomessa alettiin keskustella uudesta kaupallisesta uutisradiosta. Parin vuoden kypsyttelyn jälkeen eli syksyllä 1996 hallitus oli valmis myöntämään luvan suomalaisten mediayhtiöiden perustamalle Suomen Uutisradio Oy:lle.⁵

Uuden kanavan uskottiin ryhtyvän kilpailemaan Yleisradion kanssa nimenomaan runsaalla uutisten ja ajankohtaispuheohjelmien tarjonnalla sekä kotimaisella musiikilla. Uutisjournalismin ja puheohjelmien korostaminen osoittautui kuitenkin enemmän toimiluvan hakuprosessin tarpeisiin kehetyksi retoriikaksi. Radio Nova

aloitti toimintansa keväällä 1997 ja rakensi ohjelmatarjontansa musiikkiperustaiselle (Soft AC) formaatille. Ohjelmavirta toki sisälsi myös puhetta ja uutisia, mutta kuulijan huomio kiinnittyi enemmänkin huolellisesti rakennettuun kanavan kokonaisuuteen ja huoliteltuun äänenkäsittelyyn kuin sisältötarjonnan runsauteen tai monipuolisuuteen.⁶ Tulokas sai nopeasti noin viidenneksen kaikista kuuntelijoista ja neljänneksen radiomainonnasta. Loppujen lopuksi tämä Suomen Uutisradion kanava olikin sen kuuntelijoiden mielestä maan paras viihdekanava.⁷

”Ylen paras oivallus 20 vuoteen”

Yksinomaan puhejournalismiin keskittyneen radiokanavan aloitusta piti Suomessa odottaa aina lokakuuhun 1998, jolloin Ylen ensimmäinen digitaaliradiokanava aloitti toimintansa. Puheradion työnimellä kulkenut kanava sai nimekseen Radio Peili – ja yllättäen sekin tarjosi öisin musiikkia. Tauoton ja täysin automatisoitu jazz oli ensinnäkin edullista yöohjelmaa ja nimenomaan klassiselle jazzille oli sopivasti tilaa Ylen kanavien musiikkipaletissa. Aiemmasta Ylen käytännöstä poiketen Radio Peili lanseerattiin yleisölle näyttävällä maksullisella ilmoituskampanjalla eri medioissa, ei siis yksinomaan Ylen omien

Marko Ala-Fossi, YTL, kouluttaja, YLE

kanavien kautta: ”*Asiaa päivin, jazzia öin*”. Peili lähetti ohjelmaansa Helsingin seudulla myös analogisella taajuudella loka-kuusta 1998 aina huhtikuun loppuun 1999 tietynlaisena tutustumistarjouksena.⁸

Tämän väliaikaisen analogisen palvelun ei siis alunperinkään ollut tarkoitus kuin saada yleisö kiinnostumaan DAB -vastaanottimien hankkimisesta ja tukea nopeaa siirtymistä digitaalikauteen. Digitaaliradiotahan ei kannata ostaa, jos sillä saa vain samaa palvelua kuin vanhalla analogisella radiolla. Ylen analogisen toiminnan kannalta tämän koeluonteisena käynnistetyt palvelun sulkeminen ja Peilin analogisen taajuuden siirtäminen seuraavaksi lanseeratun klassisen musiikin digitaalikanavan käyttöön oli kuitenkin strateginen virhe.

Klassisen musiikin kanavia Helsingin markkinoilla oli jo ennestään, mutta ei yhtään Peilin kaltaista radiota. Sen katoaminen analogisilta taajuuksilta oli isku vasten kasvoja kaikille niille ihmisille, jotka olivat viimeinkin löytäneet itselleen sopivan radio-kanavan.⁹ Heille Peilin siirtyminen yksinomaan DAB -verkkoon ja internetiin merkitsi samaa kuin koko kanava olisi lopettanut toimintansa, kun sitä ei enää löytynyt oman radiovastaanottimen valikosta. Kuten yksi kuulija sen ilmaisi: ”Ylen paras oivallus 20 vuoteen, ja nyt se loppuu.” Radio Peili saikin pääkaupunkiseudulta tulvimalla yleisöpalautetta, jossa pahoiteltiin mainion palvelun lopettamista ja vaadittiin tyhmältä tuntuvan päätöksen pyörtämistä. Pyynnöt Peilin analogisten lähetysten jatkamisesta Helsingin seudulla kaikuivat kuitenkin kuuroille korville.

Radio Peilillä on kuitenkin

edelleen hieman analogista kuuluvuutta pääkaupunkiseudulla, missä sen lähetykset kuuluvat illan viimeisinä tunteina Ylen uusimman digitaalikanavan eli Radio Aionon käytössä olevalla analogisella taajuudella. Lisäksi Turussa, Kuopiossa ja Lahdessa Radio Peilin tarjonta muodostaa ns. Opintoradiokanavien perusohjelmiston. Opintoradiot käyttävät samaa lähetintä ja taajuutta omiin tarpeisiinsa melko itsenäisesti, joten Radio Peilin lähetysten seuraaminen onnistuu vain osan aikaa päivästä, eikä sen palvelu siis pysty tällä tavoin yltämään täyteen mittaansa.

Puhejournalismin jatkojalostaja vai asiapuheen kierrätysradio?

Monet perinteiset julkisen palvelun ihanteet näyttävät tiivistyvän ja kiteytyvän Radio Peilin ohjelmistossa. Yleisradion Radiotoimialan hiljattain eläkkeelle jääneen johtajan, Tapio Siikalan mukaan ”vain asiapuhetta ja uutisia sisältävä kanava on kuin julkisen palvelun idean ytimestä.”¹⁰ Puhe on siis yhä - jos ei välttämättä koko suomalaisen radion, mutta julkisen palvelun määräävä paradigma. Joka tapauksessa Radio Peilin tarjoama ohjelma on koko ajan suomalaisten julkisen palvelun yleisradiotoiminnan arvojen ja peruseriaatteiden mukaisesti laadittua puhejournalismia, tuli alkuperäinen jutun äänitiedosto sitten televisiosta tai radiosta.

Radio Peilin kunnianhimoisena tavoitteena on myös, että kanava ei olisi vain pelkästään muiden kanavien uusintapalvelu. Se pyrkii myös Ylen puhejournalismin jatkojalostajaksi tuoteistamalla muilla kanavilla tarjottuja ohjelmatuotteita uudelleen ja tarjoamalla ne uuden-

laisina kokonaisuuksina uudenaikaisessa ympäristössä - tavoitteenaan saada jutut kuulostamaan entistäkin paremmilta.¹¹ Näin se siis toimisi kuin eräänlainen digitaalijan julkisen palvelun *Valitut Palat*.

Silloin kun Radio Peili ei pysty tuotteistamaan ohjelmaa uudelleen, se tarjoaa vain jo kerran kuultua tai kuultua ja nähtyä uudestaan samassa vanhassa tunnistettavassa audiopakettissa. Jos alkuperäinen juttu ei Peilin käsittelyssä millään muotoa tiivisty, kohene tai saa lisäarvoa lähetysympäristöstä, ohjelman uusiokäytölle ei ehkä löydykään muuta kestäväää perustetta kuin Radio Peilin päivittäisten ohjelmapaikkojen täyttäminen. Silloin Peili sortuu tiettyssä mielessä tavoitteestaan ja muuttuu digitaaliseksi asiapuheen kierrätysradioksi.¹²

Tällä jälkikäteisellä toistollakin on oma palveluarvonsa niille kuuntelijoille ja katselijoille, joita ohjelman alkuperäinen esityskerta ei ole tavoittanut. Ystävältä tai naapurilta kuultu vinkki mielenkiintoisesta ohjelmasta tai uutisesta voi ohjata kuulijan Radio Peilin pariin, josta sen voi kuulla uusintana tai internetin kautta on demand -palveluna.

Digitaalinen arkipäivä

Radio Peilin omassa toimituksessa on digitaalista radiota tekemässä melko pieni joukko: vain noin tusinan verran ihmisiä.¹³ Niinpä Radio Peilin toimittajien työ koostuukin tehtävistä, joita hoitamaan on aiemmin tarvittu useampi henkilö: heidän pitää osata editoida, versioida ja varioida äänijuttuja ja tekstejä, olla oma äänitarkkailijansa ja lisäksi heidän pitää vielä osata sekä kirjoittaa juon-

tonsa että myös juontaa itse.¹⁴

Muilta kanavilta poimittuja juttuja ei Peilissä itsetarkoituksellisesti peukaloida. Pääsääntöisesti niitä vain lyhennetään, että ne mahtuisivat Radio Peilin lähetykskaavioon. Vaikka makasiiniohjelmaa pilkataan osiin ja kootaan uudelleen, itse juttujen rakennetta tai henkeä ei teki-
joiden mukaan yleensä muuteta: kyse on siis ensisijaisesti editoinnista ja tiivistämisestä sekä varioinnista. Varsinaisesta versioinnista voidaan puhua silloin, kun juttu tai ohjelma tuot-
teistetaan uudelleen joko uutta jakelutietä varten tai uudesta sisältönäkökulmasta. Näin tapahtuu esimerkiksi, kun televisio-
ohjelmien ääniraitaa muokataan niin, että sillä on mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös ilman kuvan antamaa informaatiota.¹⁵

Kuten Radio Peilin internet-sivujen ohjelmatiedoista selviää, digitaalinen arki alkaa kuudelta aamulla täsmälleen samalla tavalla kuin analogisten Radio Suomen ja Radio Ylen Ykkösen eli suoralla *Aamun peili* –nimisellä uutismakasiinilla. Aamun kolmella ensimmäisellä tunnilla on liki sama muoto eli tasalta suorana kuultu *Aamun peili* lähetetään vielä toistamiseen samassa muodossa sekä kerran tai kahdesti uudelleen muokattuna. *Uutismakasiinin* ja sen uudelleen editoitujen sekä osin uusien juttujen sisältävien uusintojen välissä kuullaan myös Peilin toimituksen itse tuottamat *Mielipidelehtikatsaus* ja *Aika-*
kauslehtikatsaus.

Uutispainotteinen aamu kääntyy päiväksi lyhyen *Sirpaleet*-lähetyksen myötä. *Sirpaleet* on koottu eri ohjelmissa esiintyneiden, yleensä tunnettujen ja siksi helposti tunnistettavien henkilöiden haastattelujen pätkistä, jotka on koottu uudelleen

uudenlaisen muotoon. Parhaimmillaan näistä usein asioita kärjistävistä lopputuloksista voi löytää jopa uusia mielenkiintoisia näkökulmia päivän ajankoh-
taisuuteen. ”Sirpaleet ovat sarjakuvaa radiossa”, kuten Taide-
tieteellismuseon entinen ylitendentti Kaj Kalin on asian ilmaissut.¹⁶

Aamupäivän ensimmäinen pitkä ohjelma eli liki 40-minuuttinen *Peilinen* taas koostetaan nimensä mukaan eilispäivän kiinnostavimmista radion ja television puheohjelmista. Ennen puoli kymmenen uutisia kuullaan myös aamun sanomalehtien katsaus ja niiden jälkeen tuoreet ajankohtaisaiheet kokoava puolituntinen *Tänään*-lähetyk-
sen välillä lyhyet uutiset tunnin välein ja uusi pääasiassa Radio Ylen Ykkösen lähettämiä puhe-
ohjelmia. Myös *Sirpaleet* ja *Sanomalehtikatsaus* sekä aamu-
päivän *Tänään*-makasiini uudelleen muokattuna uusitaan ennen iltapäivää.

Koosteita päivän ja viikon tapahtumista

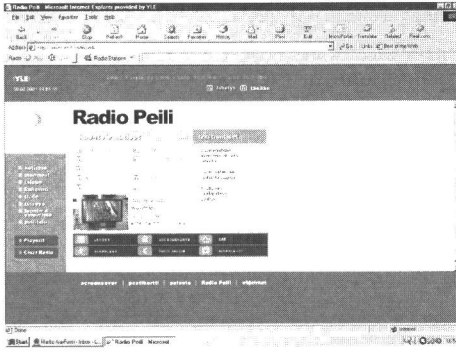
Iltapäivällä kello 15.30 uutisvälityksen tahti tihenee. Peili lähettää siitä lähtien lyhyet pariminuuttiset uutiset viidentoista minuutin välein ja uutisten välissä kuullaan sopivan mittaisiksi editoituja *Tänään*-koosteita. Kello 17.00 jälkeen tahti taas hieman hellittää ja *Tänään*-
osuudelle jää enemmän tilaa. Myös Yleisradion *Radiouutisten* pisin uutismakasiini *Päivän Peili* kuullaan Peilissä alkuillan aikana ensin suorana ja myöhemmin uusintana uudessa muodossa.

Peilin iltaohjelmiston runkona ovat Peilin oman toimituksen kokoamat teemamakasiinit eli

Taloussepeili ja *Kulttuuripeili*. *Taloussepeilin* aineistona ovat television saman illan talousuutiset, toimituksen oma pörssiosuus sekä päivän muista lähetyksistä poimitut talousjutut. Illan kaksi *Kulttuuripeiliä* rakentuvat Radio Ylen Ykkösen *Kulttuuriiuutisten* ja *Musiikkiuutisten* pohjalle, lisäksi käytetään muille kanaville tehtyjä kulttuurijuttuja sekä Radiomafian *Pop-uutisia*. Iltaan sisältyy myös *Ulkomaanpeili*, tunnin välein kuultavat uutiset sekä pitkien puheohjelmien uusintoja. Illan viimeinen, liki tunnin mittainen *Tänään*-
makasiini puolen yön molemmin puolin kokoaa kaikki päättyneen päivän tärkeimmät tapahtumat. Sen jälkeen puhe taukoaa ja klassinen jazz soi aamukuuteen.

Iltaohjelmien luonne muuttuu viikonloppuna, jolloin Peili lähettää sekä yleisaiheisia *Viikkopeili*-katsauksia että viikko-
koosteita teemoinaan luonto, terveys, talous, tiede, kotimaa, ulkomaat ja kulttuuri. Viikko-
koosteiden lähteenä ovat päivittäiset teemalähetykset, joten sunnuntain myöhäisillalla Peilin kautta voi lyhyessä ajassa saada kattavan käsityksen menneen viikon tärkeimmistä aiheista. Myös itse tuotetuista mielipide-
lehti- ja aikakauslehtikatsauksista tehdään viikkokoosteet viikonlopuksi. Sunnuntai-iltaan sisältyy Viikon aihe: eri kana-
vien jutuista tehty kooste josta-
kin viikon mielenkiintoisimmas-
ta aiheesta.

Lisäksi Peili tuottaa yksittäisiä ohjelmia myös muille rad-
iokanaville. Esimerkiksi *Sirpaleet* kuullaan myös Radio Ainos-
sa, *Mielipidelehtikatsaus* Ra-
dio Suomessa ja *Taloussepeili* sekä *Tänään*-makasiini myös Yleisradion ulkomaanpalvelu Radio Finlandin taajuuksilla. Oman normaalin lähetyksensä

ohessa Radio Peili välittää myös kiintoisimmat eduskunnan täysistunnot sekä DAB-verkossa ylimääräisenä lisäpalveluna jakamalla jakelukapasiteettinsa että myös internetissä. Myös kaikki eduskunnan kunkin istuntopäivän kyselytunnit on mahdollista kuunnella niin sanottuna on demand –palveluna internetin kautta.

Radio Peilin parhaat

Pitkinä juhlapäyhinä Radio Peili on hyödyntänyt kekseliäästi Yleisradion ääniarkistoa ja samalla tuonut kuulijoiden ulottuville harvinaista äänimateriaalia menneiltä vuosilta. Itsenäisyyspäivänä 1998 se välitti 18 tuntia Suomen presidenttien historiallisia puheita, Uuden vuoden päivänä 1999 taas 18 tuntia tunnetuimpien suomalaisten ajattelijoiden puheita ja seuraavana Pitkänäperjantaina radioselostuksia historiallisista hautausmaista – alkuperäisnauhoituksina.¹⁷ Radio Peili tarjoaa erilaista Ylen arkistomateriaalia kuultavaksi myös internetissä on demand –palveluna.

Mielenkiintoisten ohjelmien uusinnat sekä mahdollisuus kuulla halutessaan samalla viikolla näkemättä tai kuulematta jääneet televisio- ja radio-ohjelmat ovat varsin mainio palvelu. Kaikkein mielenkiintoisinta

aineistoa Radio Peilissä ovat kuitenkin ne ohjelmaosuudet, joissa kyetään todella luomaan jotain uutta ja ennen kuulematonta – joko itse hankitusta tai toisaalla kerran käytetystä materiaalista sitä muokkaamalla ja yhdistelemällä. Peilin alkuperäisistä omatuotannoista parasta antia ovat *Mielipidelehtikatsaukset*, joissa syvennyttään monenlaisten mielipide- ja pienlehtien juttutarjontaan. Muiden kanavien juttutarjonta taas jalostuu Peilissä etenkin viikonloppuiltojen teemakoosteissa kuten *Kulttuurin viikkopeilissä*.

Samaten Viikon aihe tarjoaa kokonaan uuden jalosteen vanhoista materiaaleista. Esimerkiksi elokuussa 2000 Helvetin Enkelit järjestivät kansainvälisen kokouksen Suomessa, Hämeenlinnassa. Viikonloppuna pidetty kokous herätti etukäteen paljon kohua ja sitä käsiteltiin laajasti eri näkökulmista eri kanavilla. Viikon aihe aloitti asian purkamisen nuorisokanava Radiomafian *Pressiklubin* tiistaisesta jutusta, jossa ennakoitiin tilanteen kehitystä. Seuraavaksi ääneen pääsivät Radio Suomen aiheesta haastattelemat tavalliset Hämeenlinnan asukkaat ja lopuksi mentiin seuraamaan kokouksen perjantaisia valmisteluja paikan päälle TV1:n aamutelevision mukana.

Voidakseen vastaanottaa

tämän jutun sisällön ilman Radio Peiliä, kuulijan olisi siis pitänyt seurata kolmena eri päivänä kahta eri radiokanavaa ja yhtä tv-kanavaa.

Kanavasoundin erityispiirteitä

Radio Peili toimii eräässä mielessä Jekyll & Hyde-periaatteella: päiväsaikaan kanavalta ei kuule lainkaan musiikkia, mutta yön koittaessa asiallinen puhe – ja uutiskanava muuttuu jazzhirviöksi. Pohjimmiltaan Radio Peilin genre radiona, sen puheen ja äänen estetiikka on sukua amerikkalaisen puhe- ja uutisformaattiradion (News and Talk Radio) estetiikalle. Jälkimmäisellä on kuitenkin paljon joustavampi suhde musiikkiin, sillä amerikkalainen puheradio hyödyntää eri melodioita välikkeissään. Sitä vastoin Radio Peili on halunnut määritellä prime-time –ohjelmistonsa äänisisällöt nimenomaan musiikkimuuden kautta. Sen promootiomateriaalissa, kanavatunnuksissa ja muussa kanavan ääni-ilmettä rakentavassa aineistossa käytetään vain ei-melodia-pohjaisia ja lähinnä synteettisiä ääniä (non-music), joilla ei ole vakiintunutta kulttuurista merkitystä. Silti Peilin sisällöt koostuvat myös ääneen puhutusta sanoista ja muista ”luonnollisista”, kulttuurisesti merkityksellisistä äänistä, myös hiljaisuudesta.¹⁸

Kanavan äänisisältöjen kategorisoinnissa negaation kautta ja siitä johtuvalla musiikkitoimuudella on pyritty luomaan Radio Peilille tietty brändi omaperäisen ja tunnistettavan äänimaiseman ja kanavasoundin kautta.¹⁹ Huolimatta tietoisesta valinnasta välttää musiikkia Radio Peilin päiväohjelmissa niihin

kuitenkin kulkeutuu jonkin verran musiikkia kanavalainojen mukana. Nuorisokanavien ohjelmissa – jopa puhelinraporteissa – voi olla musiikkitausta alla ja myös uutistunnuksen melodia toistuu kanavalla säännöllisin väliajoin.

Toinen muista radiokanavista poikkeava Radio Peilin äänellinen erityispiirre ovat alun perin televisiolle tehdyt ohjelmat. Kuvan puuttuminen antaa näille ohjelmille aivan uudenlaisen luonteen.

Yllättäen televisiolle tehty uutisjuttu Radio Peilin kautta kuultuna voikin olla todellinen äänellinen ilotulitus. Monien televisiuutisjuttujen äänellinen maailma on paljon rikkaampi kuin radiojuttujen, kun myös spiikit tehdään käyttäen kuvan eikä aina studion akustiikkaa. Äänet vievät asiaa eteenpäin ja lomittuvat toisiinsa sujuvasti kuvien mukaisesti. Radiojutuissa tyydytään nykyään turhan usein vain liimailemaan irtopalasia peräkkäin. Toisaalta kuvan puuttuminen paljastaa raadollisesti myös joidenkin tv-juttujen sisällöllisen tyhjyyden. Kaikkein löysimmältä jutustelulta Radio Peilissä kuulostavat Aamu - TV:n studiohaastattelut, joissa jaaritellaan loputtoman tuntuisesti huonossa akustiikassa ja puhjetaan viimein vuolaaseen kiittelyyn. Nämä keskustelut vaatisivat kuvan mukaan kantaakseen edes jotenkuten.²⁰

Akustiset siirtymät ovat Radio Peilin kanavasoundin heikko kohta. Eri äänet ja akustiikat menevät hienosti ristikkäin vain Peilin omista promootiovälikkeissä, mutta muuten pompitaan äkkinäisesti maailmasta toiseen joko suoraan tai tahattoman kuuloisten taukojen kautta. Osa-syynä on turhan joustamaton lähetysohjelma. Jo 5–10 se-

kuntia mitoitettua pidempi uutislähetys merkitsee tallennuksen katkeamista kesken lähetyksen lopputunnuksen, jolloin tunnus loppuu kesken kuin veitsellä leikaten ja jää ilmaan roikkumaan.

Juontamista epälinearisessa ajassa

Vaikka Radio Peilin lähetysten ulosajo onkin täysin tietokoneohjattua ja automatisoitua, lähetykset ovat juonnettuja. Toiminnan luonne asettaa kuitenkin tiettyjä erityisvaatimuksia juontamiselle. Toimituskunta itse on pyrkinyt siihen, ettei Radio Peilin juontamisessa tukeuduttaisi kovin tiukasti sen paremmin ns. perinteiseen radiokuuluttamiseen kuin formatoidun lähetysvirtaradion estetiikkaan. Juontamisen tavoitteena Radio Peilissä on viedä asiaa ja lähetystä eteenpäin ja auttaa kuulijaa hahmottamaan kokonaisuuksia.

Koska Radio Peili välittää sisältöjä pääasiassa tallenteina tietyllä viiveellä ensiesitysten jälkeen, se ei ole normaalin tai perinteisen radion tapaan preesensväline — muuten kuin suorina kanavalainoina lähetettävien suorien uutislähetysten aikana. Radio Peilin juontaja ei siis ole samalla tavalla sidottu aikaan ja paikkaan kuin tavanomaisen radioaseman juontaja. Lähetysten dramaturgia ei myöskään synny samalla tavalla juontajan sanojen tai tekojen avulla. Radio Peilin juontaja ei tehdä suorana, vaan aina etukäteen ennen lähetyshetkeä ja juontaja myös kierrätetään lähetysrotaatiossa yhdessä toistettavan jutun äänitiedoston kanssa. Tämän vuoksi yksittäisen jutun juonto ei voi viitata suoraan mihinkään muuhun kuin sitä välittömästi seuraavaan

juttuun.

Peilin juonnot ovat monella tavalla oikeastaan enemmän samankaltaisia lehti-juttujen ingressien kanssa kuin perinteisten radiojuontojen kanssa. Nekin ovat olemassa enemmänkin tilassa kuin vain pelkästään ajassa. Lisäksi DAB- ja internet- jake- lussa julkaistavalle radiojutulle pitää kirjoittaa myös teksti- muotoinen otsikko kuten lehti- jutulle. Myös internetin on demand -juttujen käyttötapa (kuuntelen /luen kun haluan sitä mitä haluan) on samalla tavalla ajasta riippumatonta kuin sanomalehden lukeminen. Lisäksi on demand -jutulla – toisin kuin tavallisella radiolla – on tiedossa oleva loppu jo jutun alkaessa, aivan kuten kirjoitetulla tekstilä.²¹

Toisin kuin voisi luulla, täysin digitaalinen ohjelmien tuotanto ja jakelu ei Radio Peilissä ole johtanut häiriöttömään ja viimeistelyyn äänenlaatuun.²² Radio Peilin juontojen puheäänien taso vaihtelee ja puheen taustalla kuuluu milloin äänestä oven narinaa, milloin vaimeaa keskustelua ja muita hälyäniä. ”Lähetysstudion äänellisen hermeettisyyden” rikkominen ei tässä tapauksessa edes vähennä juontajan ja kuuntelijan välistä etäisyyttä, koska he eivät koskaan kohtaa toisiaan suorassa lähetyksessä, samalla aikajakumolla.²³ Myös juontajien tapa editoida juontopuhetta äänenä sen sijaan, että he editoivat tekstin ja tekisivät uuden äänityksen, tuottaa töksähtelevää jälkeä. Onko syynä kiire vai luottamus siihen, että ohjelma toimii pelkän asiasisällön varassa? Joka tapauksessa uuden tekniikan armoston toistokyky asettaa tuotannoille jopa kovemmat vaatimukset kuin aiemmin.²⁴ Tarvitseeko sitten lopulta

kukaan DAB-radion CD-tasoista äänentoistoa välittämään kotiin- sa myös kaikki radion tuotantorvirheet ja maisematoimitusten taustametelit?

Toisinpäin suunniteltu kanava

Uuden radiokanavan tai minkä tahansa uuden median suunnittelu käynnistyy nykyään markkinatutkimuksella, riippumatta siitä onko kyseessä täysin mainoksista riippuvainen kaupallinen media vai ei-kaupallinen julkisen palvelun media. Sen sijaan, että ensin tuotettaisiin selkeää mediasisältöä, jota pidetään omien tavoitteiden mukaisena ja tarjottaisiin sitä yleisölle, nyt pyritäänkin ensin selvittämään millaista tarjontaa markkinoilla jo on ja mitä mahdollinen tuleva kohdeyleisö haluaisi tai toivoisi. Kohdeyleisön valintaan vaikuttavat strategiat ovat vielä sentään kaupallisissa ja ei-kaupallisissa medioissa hieman erilaisia, sillä kaupallisten kanavien ratkaisuja ohjaa tarve tavoittaa mainostajien kannalta kiinnostavimmat yleisöt.²⁵

Vasta tämän jälkeen ryhdytään tekemään median sisältöön, rakenteeseen ja muotokieleen liittyviä ratkaisuja. Ne sovitetaan ja muokataan valitun kohdeyleisön todettujen mieltymysten mukaisesti.

Esimerkiksi Ylen uusin digitaalikanava eli erityisesti nuorille naisille suunnattu Radio Aino on ensin tarkkaan rajannut kohdeyleisönsä etukäteen markkinatutkimusten avulla ja niin kanavan sisältö kuin muotokielikin on sen tiedon perusteella valikoitunutta. Radio Peilin kohdalla kanavan profiloitumisen järjestys on ollut toinen. Voisi jopa sanoa, että se on ollut tie-

tyssä mielessä perinteinen julkisen palvelun lähestymistapa, koska kanavaa ei ole tehty minkään etukäteen tunnistetun, nimetyn ja lasketun kohdeyleisöryhmän tarpeisiin.

Radio Peili on käynnistetty enemmänkin Yleisradion omiin tarpeisiin kokeellisena pilottihankkeena, jonka avulla on haettu toimintamalleja konvergoituvaa digitaalista aikaa varten. Kanavan keskittyminen päiväsaikaan yksinomaan suomenkieliseen puhejournalismiin on ollut kuitenkin selkeä rajaus, jonka kautta esimerkiksi Suomen kaikki kielivähemmistöt ja radiosta päivisin pelkkää viihdettä etsivät kuuntelijat rajautuvat potentiaalisen yleisön ulkopuolelle. Myös ratkaisut yöajan ohjelmasta on tehty ensisijaisesti lähettäjän tarpeisiin. Näin ollen Radio Peilin perustoiminta-ajatus on ensin tarkkaan rajannut ohjelmiston sisällön, muotokielellisen sekä jakelukanavat – ja aseman varsinaisen yleisön puolestaan niiden mukaan valikoitunutta.

Musiikinvihaajat, uutisfriikit ja jazzdiggarit

Radio Peilin kahden ensimmäisen toimintavuoden aikana saaman kuuntelijapalautteen perusteella kanavan kuuntelijakuntaan lukeutuu runsaasti ihmisiä, jotka pitävät kaikkea radiossa soitettavaa musiikkia joko ärsyttävänä tai tyhjänpäiväisenä. Heille Radio Peili tarjoaa päivisin vaihtoehdon, jossa ei ole musiikin ”pakkosyöttöä” eikä liioin tyhjää puhetta musiikin välijuontoina. Tähän ryhmään kuuluvien mielestä ”kerrankin on asema, jossa ei tehdä musiikin ehdoin tehtyä aasin-silloin höystettyä ohjelmaa”.

Radiomusiikin vihaajien li-

säksi toinen merkittävä ryhmä ovat ns. uutisfriikit. He arvostavat erityisesti mahdollisuutta kuunnella päivän mittaan eri radio- ja tv-kanavilta tulevia uutisia ja ajankohtaisohjelmia Peilin kautta uusintakoosteina silloin kuin heille parhaiten sopii, esimerkiksi illalla töiden jälkeen muun puuhailun lomassa. ”Toimintaideanne on erinomainen, näin myös me työssäkäyvät voimme kuunnella päivän mittaan useista eri lähteistä tulevia puheohjelmia.” Tähän ryhmään sisältyy myös paljon näkövammaisia, joille Peilin kuunneltavaksi muokkaama tarjonta on ollut erinomainen keino seurata myös television ohjelma-antia. Joidenkin näkevienkin kuuntelijoiden mukaan monet tv-ohjelmat ovat vain parantuneet, kun kuva on jätetty pois.

Kolmas ohjelmasisältöön liittyvien mieltymysten perusteella rajattavissa oleva yleisöryhmä ovat jazzdiggarit, jotka ovat ihastuneita Radio Peilin öisin ja juhlapyhinä lähettämään klassiseen jazz-musiikkiin: ”Kiitos joulunajan suurenmoisesta jazz-ohjelmasta.” Neljäs osayleisö rajautuu jakelutien ja kulutustavan perusteella. Kotimaisten internet-käyttäjien lisäksi Radio Peilin lähetystä ja on demand –juttuja seuraa myös joukko ulkomailla asuvia suomalaisia: joukkoon mahtuu niin liikematkoilla tai työkomennuksella olevia ammatillaisia kuin esimerkiksi toisen polven suomalaissiirtolaisia Pohjois-Amerikasta. Näille ulkosuomalaisille on erityisen tärkeää, että he voivat halutessaan kuunnella kotimaansa sen hetken tuoreimmat uutiset. ”Hienoa että voin kuunnella hyvin toimitettuja, tuoreita uutisia Suomes- ta myös täällä Pekingissä”.

Radio Peilin kuulijakunta muodostuukin kaikkiaan ihmisistä, jotka ovat erityisen kiinnostuneita suomalaisesta yhteiskunnasta, politiikasta ja kulttuurista sekä tuoreimmista kotija ulkomaan uutisista. Mukaan mahtuu myös niitä, jotka joko rakastavat puhetta ja /tai vihaavat musiikkia, sekä niitä jotka muuten vain haluavat kuunnella musiikkinsa oman valintansa mukaan äänilevyiltä — tai ovat jazz-harrastajia. Palautteen perusteella Peilin kuuntelijoihin lukeutuu myös useita suomalaisia johtavia virkamiehiä, politiikan ja talouselämän vaikuttajia sekä eturivin tutkijoita. Eräässä mielessä Radio Peilillä onkin pitkälle täsmälleen sama yleisö kuin suomalaisten politiikan ja talouselämän huippujen suosimalla Pori Jazz-festivaalilla – eli päättävä eliitti ja jazz-diggarit .

Digitaaliradiolla on monta jakelutietä

Ylen DAB-lähetysverkko kattaa jo noin 40 prosenttia koko Suomen väestöstä²⁶. Kovinkaan moni ei silti voi näitä lähetystyksiä kuunnella, sillä Suomessa on tällä erää myyty vasta noin 200 DAB-vastaanotinta²⁷ ja niistäkin merkittävä osa on Yleisradion sekä verkkoyhtiö Digitan käytössä. DAB-radion ei siis voi väittää lähettävän Suomessa kokonaan ilman yleisöjä, mutta kyseistä lähetysjärjestelmää ei voi silti parhaalla tahdollakaan vielä pitää erityisen merkittävänä jakelutienä radio-ohjelmille.

Yhden digitaalisen järjestelmästandardin vastaanottimien markkinointiongelmien eivätkä millään muotoa pyssäytä radiomedian digitalisoinnista Suomessa tai missään muuallakaan.

Ohjelmanpäällikkö Jari Lahden mukaan tulevaisuudessa radiokanavan onkin pystyttävä toimimaan päätelaitteista riippumattomana konseptina. Toistaiseksi Radio Peilin päämedia eli tärkein jakelutie on internet. Peilin internet-palvelua on kehitetty voimakkaasti ja sinne suuntautuvat myös lähiajan tärkeimmät kehityshankkeet. Vaikka lähetyksalueen rajat ovatkin internetin kautta auki maapallon kaikille kolkille, yhtä aikaa samaa internet-lähetystä kuuntelemaan pystyvien on line –käyttäjien määrä on lähettäjän laitekapasiteetista johtuen aina rajallinen. Suomessa lisäksi internet-yhteyksistä puhelinverkon välityksellä veloitetaan käyttäjiä yleensä minuuttiperusteisesti.²⁸

Internetin välityksellä voi seurata sekä Radio Peilin suoraa äänilähetystä että lisäpalveluja ja lisäksi kuunnella haluamansa uutislähetysten tai teemaohjelman silloin kun itse haluaa. On demand –palvelussa ovat tarjolla erikseen myös eri aihealueiden tärkeimmät yksittäiset jutut. Peilin internet-sivujen kautta näkee myös tuoreimmat uutisotsikot ja uutisjutut. Peilin DAB-palvelut tuotetaan samanaikaisesti internet-palvelujen kanssa, ne syntyvät ikään kuin sivutuotteena. Lisäksi Peili suunnittelee tekstimuotoisia uutispalveluja WAP-matkapuhelimiin: ääni- ja kuvapalveluiden uskotaan olevan ajankohtaisia viimeistään kolmannen sukupolven UMTS-matkapuhelinten tullessa käyttöön.²⁹

Suuri tehtävä- mutta vain pieni yleisö ?

Tietoja Radio Peilin saavutetun yleisön kokonaismäärästä on melko vaikeaa koota. Analogisilla taajuuksilla ilta-aikoina

välitettävät Radio Peilin lähetykset kirjautuvat kuuntelijamittauksissa isäntäkanaville. DAB-vastaanottimien vähäisestä määrästä johtuen taas digitaalilähetysten kuuntelusta ei Suomessa ole toistaiseksi tehty erillisiä selvityksiä. Sen sijaan Radio Peilin internet-käyttäjistä on saatavissa lukumääräistä tietoa. Esimerkiksi helmikuussa 2001 Ylen kaikilla internet-sivuilla kirjattiin kaikkiaan yhteensä 518 932 Real Media-talenteiden käyttökertaa, niistä 23 803 Radio Peilin sivujen kautta. Radio Peili oli samalla Yleisradion kuudenneksi eniten kuunneltu internetaudiopalvelu. Radio Peilin varsinaista lähetystä taas seurasi saman kuukauden aikana internetin kautta kaikkiaan 20 453 kuuntelijaa.³⁰

DAB-vastaanottimien toistaiseksi olematon menekki on saattanut Radio Peilin ikävään tilanteeseen, jossa radiokanavan suhde yleisöönsä on jäänyt turhan epäselväksi. Silti Radio Peili on osa julkisen palvelun radiota, jonka pitäisi pystyä myös oikeasti palvelemaan lupamaksajia saadakseen moraalisen oikeutuksen toiminnalleen. Julkisen palvelun tehtävä ja yleisö eivät suinkaan ole toisistaan riippumattomia, sillä ilman yleisöjä kanavien on mahdotonta toteuttaa julkisen palvelun tehtävää - eli yleisön palvelua.³¹

Jos sitten digitaalijan radiota tarkastellaan Tim Wallin tapaan laiteriippumattomasti, sarjana sosiaalisia käytäntöjä, yleisön rooli olennaisena osana itse radiota vain korostuu entisestään.

Tästä näkökulmasta audio-ohjelman tuottaminen ja lähettäminen minkä tahansa teknologian ja lähetysverkon avulla ei vielä tee toiminnasta radiota. Kyse on pohjimmiltaan vain

sähkövirran jatkojalostuksesta ja bittien siirtelystä erilaisissa dataverkoissa – siihen asti kunnes elävä yleisö käyttää ohjelmatuotetta arjessaan radion tapaan ja antaa toiminnalle radion luonteen.^{3,2} Tällä tavoin yleisö on itse asiassa tärkein yksittäinen tekijä määriteltäessä, mitä moderni radio todella on, eikä radion määritelmä ole näin sidottu mihinkään yksittäiseen teknologiaan.

Viitteet:

- ¹ Eino Lyytinen, "Perustamisesta talvisotaan". Teoksessa Yleisradion historia , I.osa 1926-1949, Helsinki: Yleisradio 1996, 52-55, 122-125; Simo Alitalo, "Puheesta kuunteluun". Teoksessa Taisto Hujanen, (toim.) (1993), Radiotutkimusta kohti. Tampere: Tampereen yliopisto 1993, 95-97 ; Pirkko Tulppo, Radioamatööreistä tajuntateollisuuteen. Helsinki :WSOY 1976, 333-335 ; Jake Nyman, "Populaarikulttuurin Ylenantia". Teoksessa Ari Alm & Kimmo Salminen (toim.) Toosa Soi. Musiikki radion kilpailuvälineenä ? Helsinki: Oy Yleisradio Ab 1992, 172; Kempainen, Pentti, "Radion Vanha ja Uusi järjestyks". Lähikuva 1/96, 71.
- ² Harri Tuominen, "Musiikki paikallisradioiden kilpailustrategiana". Teoksessa Taisto Hujanen (toim.), Radiotutkimusta kohti. Tampere: Tampereen yliopisto 1993, 151.
- ³ Raimo Salokangas, "Aikansa oloinen". Teoksessa Yleisradion historia , 2.osa 1949-1996, Helsinki: Yleisradio, 1996, 375- 384.
- ⁴ Marko Ala-Fossi, Tähden kylmä loiste. Radio Novan markkinoilletulon vaikutus Suomen kaupallisten paikallisradioiden toimintaan. Tampere: Tampereen yliopisto 1999, 41.
- ⁵ Ibid., 24-27.
- ⁶ Jaana Teinilä, "Äänimaailman metafysiikan alkeet. Mihin radio maailmaa tarvitsisi." Teoksessa Hannu Nieminen & Jukka Sihvonen (toim.), Mediatutkimus: Näkökulmia ja kartoituksia. Turku: Turun yliopisto, 2001, 53-65 ; Jukka-Pekka Puro, "Puhe digitaalisessa (radio)maailmassa. Teoksessa Petri Saarikoski &

Jaakko Suominen & Hannu Nieminen (toim.), Uusi media ja arkielämä. Turku: Turun yliopisto, 1999, 182-184.

⁷ Ala-Fossi, Tähden kylmä loiste, 167-171.

⁸ Heikki Peltonen, "Digitaaliradio liikkeelle ensi syksynä. ", Helmikuu 1998. <http://www.yle.fi/dab/finhtml/pro/articles/peltonen180298.htm>. Tulostettu 8.1.2001; Heikki Peltonen, "Radio Peili / Jazz ", sähköpostiviesti 15.06.2001.

⁹ Esimerkiksi Jeja-Pekka Roos, "Radio-yleisradion heitteillejätetty alkuaiti". Elokuu 1999. <http://www.valt.helsinki.fi/staff/jproos/yle.html>. Tulostettu 23.3.2001.

¹⁰ Tapio Siikala, puhe Ylen Radiotoimialan Strategiaseminaarissa 22.3.2001. Helsinki: YLE.

¹¹ Jari Lahti, "Profiloinnilla luodaan vaihtoehtoja radiomarkkinoille". MediaVIRTUOOSI, Kevät 2000, 28.

¹² Ari Heinonen, "Into, antaumus – ja tehokkuus". Teoksessa Mari Maasilta (toim.), Journalismin muutoskaruselli. Tampere: Tampereen yliopisto 1999, 8; David Hendy, "A Political Economy of Radio in the Digital Age". Journal of Radio Studies, Volume 7, No.1 , 2000, 224.

¹³ Jari Lahti, "Being digital radio" Intermedia April 2000. Volume 28, no.2, 10.

¹⁴ Rainer Korhonen, "Työ digimediassa". MediaVIRTUOOSI, Talvi 1998/1999, 12 .

¹⁵ Lahti, "Profiloinnilla luodaan..." , 28 ; Korhonen, "Työ digimediassa", 13; Arto Veräjänkorva, "Essee aiheesta versiointi." Radio Suomen sisäinen muistio 9.10.1995. Yleisradio: Helsinki, 8-10.

¹⁶ Jari Lahti, "Radio Peilin kehittäjä". Radio Peilin sisäinen muistio 4.8.1999. YLE: Helsinki, 2.

¹⁷ Radio Peili 8.1.2001 , "Historiaa". http://www.yle.fi/radiopeili/html/static/peili_swf2/hissa.htm Tulostettu 8.1.2001.

¹⁸ Anderw Crisell, Understanding Radio, London: Routledge, 1994, 43-53.

¹⁹ Lahti, "Profiloinnilla luodaan..." , 29; Rami Lindholm, "Radio Peili. Kuuntelumuiistiinpanot". Sisäinen muistio koulutusta varten. Helsinki: RTI Radioverstaas, 2000.

²⁰ Ibid.

²¹ David T. MacFarland, Future Programming Strategies. Cultivating Listenership in the Digital Age. Mahwah, New Jersey : Lawrence Erlbaum Associates 1997, 33 ; Crisell, Understanding Radio, 42.

²² Puro, "Puhe digitaalisessa (radio)maailmassa", 185-191.

²³ Teinilä, "Äänimaailman metafysiikan alkeet", 61-63.

²⁴ Richard Rudin, "Eureka 147- Digital Diversity or Radio Restriction ?" Paper delivered at Radiocracy: Radio, Democracy and Development, Cardiff University, UK. November 26-28.1999, 16.

²⁵ Ala-Fossi, Tähden kylmä loiste, 15-18.

²⁶ Marina Österlund –Karinkanta, Current Media Policy Issues in Finland. Helsinki:YLE, EU and Media Unit . August 2000, 5.

²⁷ Unna Lehtipuu , " Yle yhä yksin digiradioaalloilla. Kaupallisten radioiden into digitalisointiin lopahti.", Kauppalehti, 22.2.2001.

²⁸ Lahti, "Being digital radio", 9-12.

²⁹ Ibid., 12; Jo Tacchi, "The Need For Radio Theory In The Digital Age." Paper delivered at Radiocracy: Radio, Democracy and Development, Cardiff University, UK. November 26-28 1999, 4-8.

³⁰ Jyrki Hirvensalo, "Yleisradion lähetysten kuuntelu/katselu Internetissä helmikuussa 2001." Sisäinen raportti , Helsinki : Yleisradio, 8.3.2001.

³¹ Robert K. Avery & Alan Stavitsky, "Mission v. Market". Teoksessa John Witherspoon, Robert K. Avery, Roselle Kovitz and Alan Stavitsky, A History of Public Broadcasting. Washington: Current Publishing, 2000, 98-99.

³² Tim Wall, "The Illusive Object: General Theories of Radio Communication". Paper delivered at Radiocracy: Radio, Democracy and Development, Cardiff University, UK. November 26-28 1999, 4-5.

Muut lähteet

Radio Peilin lähetykset elokuu – syyskuu 2000

Radio Peilin kuuntelija- ja käyttäjäpalaute lokakuu 1998 – elokuu 2000.